

KANUNİ MÜŞAVİR ATANAN KİŞİNİN FİİL EHLİYETİ

(Hukuk Genel Kurulunun Bir Kararı Işığında)

Mehmet AYAN (x)

Çalışmamızın konusu, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 23.11.1984 tarih ve E. 1982/I-828 K. 1984/975 sayılı kararının incelenmesidir (1). Bunu yaparken de, önce Hukuk Genel Kurulu kararına konu teşkil eden olayı tesbit edecek, daha sonra, Genel Kurul tarafından verilen kararı Medeni Kanunumuzun kanuni müşavirliği düzenleyen hükümleri açısından değerlendireceğiz.

I- OLAY

(S. Ş.), adına kayıtlı bulunan 1306 sayılı parselin satışı için 1.12.1975 tarihinde (İ. E.)'ye vekâlet vermiş ve (İ.E.) de, 1.12.1975 tarihli bu vekâletnameye dayanarak söz konusu taşınmazı, 10.2.1975 tarihinde satış yoluyla (karardan kimliği anlaşılamıyan) davalıya temlik etmiştir. Taşınmazın temlikinden sonra eski kayıt maliki (S.Ş.), Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nin 6.4.1976 tarihli raporuna dayanılarak "demansiyel araz" nedeniyle 2.6.1976 tarihli kararla kısıtlama altına alınmış ve vesayet altına konulmuştur.

Karar'da bu konuya ilişkin herhangi bir açıklama bulunmamakla birlikte, kararın bütününden anlaşıldığına göre, (S.Ş)'ye atanan vasi, vekâlet sözleşmesinin ve satış sözleşmesinin yapıldığı tarihte (S. Ş)'nin "kendisine kanuni müşavir atanması gerekli bir kişi" durumunda olduğunu, dolayısıyla kanuni müşavirin oyu alınmadan satış yapıldığı için, geçersiz olan bu satış sözleşmesinin iptaliyle tapudaki kaydın eski malik (S.Ş.) adına düzeltilmesi için dâva açmıştır.

II- KARARLAR

1- Mahallî Mahkemenin Kararı :

Hukuk Genel Kurulu kararında, mahallî mahkeme tarafından verilen kararın ne olduğu açık olarak belirtilmemiştir. Ancak, Kurul kararının bütününden, dâvanın açıldığı Gebze 1. Asliye Hukuk mahkemesinin dâvacı tarafından ileri

(x) Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi

(1) Yasa Hukuk Dergisi C. 8, S. 1, Ocak 1985' s. 70-71; Yargıtay Kararları Dergisi, C. 11, S. 7, 1985, s. 959-961.

sürülen gerekçeyi kabul ederek, mevcut tapu kaydının iptali ile eski malik (S.Ş.) adına düzeltilmesi yolunda karar verdiği anlaşılmaktadır.

2- Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin Kararı :

Mahallî mahkeme kararının dâvalı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine, Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, 1.6.1981 gün ve 1981/6765-7242 sayılı ilâmıyla, 20.8.1980 tarihli Adli Tıp Keclisi raporunda (S.Ş.)'nin 1972 yılından beri "... kısmî bir hukuki ehliyete haiz olup muavenete muhtaç olduğu belirtilmiş olmasına karşın, kerdisire bir müşavir tayin edilmiş değildir. Tayin edilmiş olsa bile M. K.'un 379 uncu maddesinde yer alan müşavirin hukuki görevi ve yetkisi ehliyetli yapacağı hukuki muamelede mütalâa dermeyeran etmek ve rey beyan etmekten ibaret olup, kısmî ehliyetli şahsın tasarruflarını önlemek, bunun icra ve ifasına mani olmak yetkisi yoktur. Gerek vekâletnamenin verildiği tarihte ve gerekse temlikin yapıldığı tarihte (S.Ş.)'nin hukuki ehliyet durumu açıklanan şekilde olduğuna göre, nizalı taşınmazın davalıya temlikini sağlayan vekâletname geçerli olduğu gibi vekil tarafından yapılan temlik de geçerlidir. O halde davanın reddine karar vermek gerekli iken aksi görüş ve düşüncelerle kabulüne karar verilmesi doğru değildir..." gerekçesi ile mahallî mahkeme kararını bozmuştur.

3- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı :

Mahallî mahkeme eski hükmünde direnince, direnme kararı dâvalı vekili tarafından temyiz edilmiş ve konuyu görüşen Hukuk Genel Kurulu, 23.11.1984 tarih ve E. 1982/1-828 K. 1984/975 sayılı kararıyla, mahallî mahkemenin hükmünü onaylamıştır. Oy çokluğuyla alınmış olan Genel Kurul kararının gerekçesi şudur :

"M.K.'un 379. maddesi hükmünce hacrine kâfi sebep bulunmamakla beraber medeni haklarından kısmen mahrum edilmesi menfaati iktizasından bulunan reşide maddede belirtilen işlerde oyu alınmak üzere bir müşavir atanır. Kanuni müşavir vasi gibi genel yetkileri haiz bir kanuni temsilci olmadığı gibi, kayyım gibi özel bir vekil de değildir. Hakkında kayyım atanan kişi medeni hakları kullanma ehliyetini koruduğu halde, kanuni müşavir atanan kişi medeni hakları kullanma ehliyetini kısmen kaybeder. Bu kişiler kanuni müşavir atanan konuda kanuni müşavirin oyunu almadan medeni haklarını kullanamazlar. Aksi halde yani kanuni müşavirin oyu alınmaz veya kanuni müşavir icazet vermezse yaptıkları muamele kendilerini bağlamaz.

Olayda miras bırakan üçüncü kişiye vekâlet vererek taşınmazını vekil marifetiyle sattırması ancak, satış sırasında adı geçene kanuni müşavir tayin edilmesi gerektiği Adli Tıp raporu ile tesbit edilmiştir.

Yukarıda açıklanan ilkeler uyarınca miras bırakana bir kanuni müşavir tayiniyle oyunun alınmadığı gerçekleşmiştir. Hal böyle olunca taşınmaz satışına ilişkin sözleşmenin bağlayıcı nitelikte bulunmadığının kabulü gerekir. Gene olayda satışın vekil marifetiyle yapılmış bulunması da sözleşmenin bağlayıcılığı sonucunu doğurmaz. Zira, vekil müvekkilinin emir ve talimatı altında hareket etme zorunda olup, emir ve talimatın hukuki sonuç doğurması dahi kanuni müşavir oyunun

alınmasını zorunlu kılar. Diğer taraftan olayda aynı durumda bulunan ve miras bırakan tarafından yapılmış diğer bir satış sözleşmesinin de geçerli bulunmayacağına karar verilmiş ve karar kesinleşmiştir. Bu nedenlerle direnme kararı usul ve yasaya uygun olduğundan onanmalıdır”.

III- HUKUK GENEL KURULU KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun kararını dayandırdığı gerekçeler özetle şunlardır :

- a) Hukuki işlemin (olayda satış sözleşmesinin) yapıldığı sırada "kendisine kanuni müşavir tayin edilmesi gereken bir kişi" durumundaki şahsın kanuni müşavire danışmadan yaptığı hukuki işlem (sözleşme) geçersiz olur (2).
- b) Hukuki işlemin (olayda satış sözleşmesinin) vekil aracılığıyla yapılmış olmasında önem taşımaz. Çünkü, vekil müvekkilinin emir ve talimatı dahilinde hareket etmek mecburiyetinde olup, vekile verilecek emir ve talimatın geçerli olması da kanuni müşavirin oyunun alınmasına bağlıdır.
- c) Aynı şartlar altında yapılmış başka bir satış sözleşmesi geçersiz sayılmıştır ve bu husustaki karar kesinleşmiştir. Bu durum dahi mevcut sözleşmenin geçersizliğine karar verilebilmesi için yeterli bir sebep-tir.

2- Fiil ehliyeti, kişinin bizzat kendi fiilleriyle haklar edinebilmesi, borçlar yüklenebilmesi ve hukuka aykırı fiillerinden de sorumlu tutulabilmesidir (3). Hak ehliyetinden farklı olarak pasif değil aktif bir niteliğe sahiptir (4).

Medeni Kanunumuzda açık bir gruplandırma mevcut olmamakla birlikte, bu konuya ilişkin değişik hükümlerden hareketle, fiil ehliyeti bakımından kişileri dört ayrı kategoride toplamak mümkündür: Tam ehliyetliler, sınırlı ehliyetliler, sınırlı ehliyetsizler ve tam ehliyetsizler (5).

(2) Geçersizliği söz konusu olanlar Medeni Kanunumuzun 379 uncu maddesinde düzenlenmiş bulunan hukuki işlemlerdir.

(3) Zevkliler, A., Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), Ankara 1981, s. 43 -44; Zevkliler, A., Medeni Hukuk (Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku), Diyarbakır 1986, s. 187-188; Özsunay, E., Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, 5. Bası, İstanbul 1982, s. 30; Dural, M., Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, İstanbul 1977, s. 49; Ataay, A., Şahıslar Hukuku (Birinci Yarım, Giriş-Hakiki Şahıslar), İstanbul 1978, s. 58 vd.; Oğuzman, M. K./Seliçi, Ö., Kişileri Hukuku Dersleri (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 3. Bası, İstanbul 1985, s. 26 vd..

(4) Zevkliler, Kişiler, 45; Oğuzman/Seliçi, 45 vd..

5)-Zevkliler, Kişiler, 89; Zevkliler, Medeni Hukuk, 188. Hemen belirtelim ki, bu türlü gruplandırma yazarların hepsi tarafından kabul edilmemektedir. Meselâ, Tekinay üçlü bir ayrımı benimser O'na göre fiil ehliyeti bakımından kişiler, "tam fiil ehliyetine sahip olanlar, tam fiil ehliyetine sahip olmayanlar ve sınırlı fiil ehliyetine sahip olanlar". şeklinde üçe ayrılır. Son grubu ümeyyiz

Tam ehliyetliler, temyiz kudretine sahip, reşit ve kanunda sayılmış olan sebeplerden biri dolayısıyla kısıtlanmamış (hacredilmemiş) bulunan kişilerdir. Bunlar tam fiil ehliyetine sahip oldukları için, her türlü hukuki işlemi tek başlarına yapabilirler, haklar edinip borçlar yüklenebilirler.

Sınırlı ehliyetliler, evli kişilerle, Medeni Kanunun 379 uncu maddesi gereğince kendilerine kanuni müşavir atanmış kişilerden oluşur. Sınırlı ehliyetliler için kural, tam ehliyetli olmaktadır. Başka bir ifadeyle, bu gruba giren kişiler için ehliyetlilik asıl, ehliye)sizlik ise istisnadır. Bunlar, kanunda sınırlı şekilde sayılmış olanlar dışındaki hukuki işlemleri tek başlarına yapabilirler.

Sınırlı ehliyetsizler ise, mümeyyiz küçüklerle mümeyyiz kısıtlılardan (mah-curlardan) meydana gelir. Sınırlı ehliyetlilerin aksine, bu grupta yer alanlar için ehliyetsizlik asıl, ehliyetlilik istisnadır. Yani bunlar, kanunda belirtilmiş olan hukuki işlemleri tek başlarına yapabilirler. Kanunda sayılanlar dışındaki hukuki işlemleri ise, kanuni temsilcileri aracılığı ile yapmak mecburiyetindedirler. Bunların, "yasak işlemler" adı verilen ve hiç yapamayacakları işlemler de mevcuttur.

Tam ehliyetsizler, temyiz kudretine sahip bulunmayan kişilerdir. Bunların fiil ehliyeti hiç yoktur. Tek başlarına herhangi bir hukuki işlem yapmaları mümkün olmadığı gibi, hukuka aykırı fiilleri nedeniyle verdikleri zararlardan da sorumlu tutulamazlar.

3- Temyiz kudretine sahip, reşit ve kısıtlı da olmayan (yani tam fiil ehliyetine sahip) bir kişinin diğer üç gruptan tirine girmesi, kendiliğinden, bir hukuki işlem sonucunda ya da bir mahkeme kararıyla olur.

Kendiliğinden meydana gelen değişiklik, kişinin herhangi bir nedenle temyiz kudretini kaybetmesidir. Temyiz kudretinin sürekli şekilde (6) kaybedildiği andan itibaren kişi tam ehliyetsizler grubuna girmiş olur. Bunun için bir mahkemenin ya da başka bir makamın karar vermesine intiyaç yoktur.

Bir hukuki işlemle ortaya çıkan değişiklik "evlenme" de görülür. Evlenme sözleşmesinin yapılmasıyla birlikte "evli" statüsünü kazanan kişiler, evlilikten kaynaklanan ehliyet kısıtlamalarına tâbi olurlar, yani, sınırlı ehliyetliler kategorisine girerler.

küçükler, mümeyyiz kısıtlılar, ve kendilerine kanuni müşavir atanmış kişiler oluştur (bk., Tekinya. S.S., Medeni Hukuka Giriş Dersleri, 4. Bası, İstanbul 1984.s. 224 vd.) Ancak bu ayırmada, kendileri için ehliyetsizliğin asıl ve fakat ehliyetin istisna olduğu mümeyyiz küçükler ve mümeyyiz kısıtlılar ile, ehliyetli olmaları asıl ve ehliyetsizlikleri istisna olan kanuni müşavirlik altındaki kişilerin aynı kategoride toplanmaları isabetli olmamıştır (bk., Zevkililer' Kişiler, 90: Dural, 71-72). Dural üçlü bir ayırım yapar: Tam ehliyetliler, tam ehliyetsizler ve sınırlı ehliyetsizler. Yazar' dörtlü ayırmada sınırlı ehliyetliler grubunu oluşturan evli kişiler ve müşavirlik altında olanları "tam ehliyete getirilen sınırlamalar" başlığı altında incelemektedir (bk., Dural, 69). Özsunay ise, önce ikili bir ayırım yapar: Ehliyetliler ve ehliyetsizler. Yazar'a göre, ehliyetliler, tam ehliyetliler ve sınırlı ehliyetliler olmak üzere iki; ehliyetsizler de yine tam ehliyetsizler ve sınırlı ehliyetsizler olmak üzere iki gruba ayrılırlar (bk., Özsunay, 47-48).

(6) Ehliyet grubunda değişikliğe yol açabilmesi için temyiz kudretinin kaybı sürekli olmalıdır. Geçici bir kayıp, kişinin tam ehliyetsiz durumuna geçmesine yol açmaz. Sadece, o durumda iken yapılmış hukuki işlemler açısından ehliyetsizlik ve dolayısıyla geçersizlik söz konusu olur.

Bu iki ihtimalin dışında, başlangıçta tam ehliyetli olan bir kişinin sonradan sınırlı ehliyetli veya sınırlı ehliyetsiz kategorilerinden birine girebilmesi içinse, mutlaka bir mahkeme kararına ihtiyaç vardır. Yetkili yargıç tarafından verilmiş bir karar olmaksızın, tam ehliyetli bir kişinin sınırlı ehliyeti ya da sınırlı ehliyetsiz statüsüne girmesi mümkün değildir. Bu nedenle, kısıtlama nedenlerinden birine sahip olan kişi, yargıç tarafından hakkında kısıtlama kararı verilinceye kadar tam ehliyetli olmakta devam eder (7).

Aynı durum kanuni müşavir atanan kişiler için de söz konusudur. Bunlar, kısıtlanmalarını gerektiren bir sebep bulunmamakla birlikte, sırf menfaatleri icabı ehliyet kısıntısına uğratılan kişilerdir. Şayet, kısıtlama kararı verilmesini gerektiren bir durum varsa, artık kanuni müşavir atanması yoluna gidilemez; kısıtlama kararı verilmesi gerekir. Bir şahsın, "kendisine kanuni müşavir atanmış kişi" statüsüne girebilmesi için de yargıç kararı gerekir. Yargıç kararıyla kısmî kısıtlama ve müşavir ataması yapılmadığı sürece, kişi, tam ehliyetli sayılır; onun, Medeni Kanunun 379 uncu maddesi anlamında korunmaya muhtaç durumda olması önem taşımaz. Dolayısıyla, 379 uncu maddenin birinci fıkrasında sayılan hukuki işlemleri tek başına yapabilir.

Medeni Kanunun 379 uncu maddesinde iki türlü kanuni müşavirlik düzenlenmiştir: "Oy müşavirliği" (m. 379/I) ve "İdare müşavirliği" (m. 379/II). Öğretide hâkim olan kanaate göre, bunların bir arada bulunmaları mümkündür. Böyle bir durumda "tam müşavirlik" ten söz edilir (8).

Oy müşavirliğinde, müşavirlik altındaki (kendisine kanuni müşavir atanmış olan) kişi, Medeni Kanunun 379 uncu maddesinin birinci fıkrasında sayılan işlemleri yapmadan (9) önce kanuni müşavirinin oyunu almak mecburiyetindedir

(7) Kısıtlama nedenlerinden biri olarak düzenlenmiş olan akıl hastalığı bunun dışındadır (MK' m. 355). Zira, akıl hastalığı, sürekli olarak temyiz kudretinin kaybına yol açacak nitelikteyse, artık kişi tam ehliyetsiz demektir. Dolayısıyla, böyle bir durumdayken yapılan işlem de geçersiz olur. Ama şüphesiz bu geçersizliğin nedeni, mcerret bir kısıtlama sebebinin varlığı değil, temiz kudretinin bulunmaması, yani O kişinin tam ehliyetsiz olmasıdır.

(8) Egger/Çernis, İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Aile Hukuku, Vesayet, 3. Kısım, m. 346-396, Ankara 1952, s. 395-396; Velidedeoğlu, H.V., Türk Medeni Hukuku, C.2 (Aile Hukuku), 3. Bası, İstanbul 1956, s. 434; Öztan, B., Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1983, s.496; Öztan, B. Kanuni Müşavirlik ve Federal Mahkeme'nin Bu Konuya İlişkin Görüşü, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı (1925-1975), C.1, Ankara 1977, s. 309; Akıntürk, T., Aile Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1978, s. 397; Feyzioğlu, F.N. Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1978, s. 733.

(9) Kanuni müşavirin, söz konusu işlemleri bizzat yapması mümkün değildir. Çünkü, oy müşavirliğince kanuni müşavir, müşavirlik altındaki kişinin temsilcisi değildir (bk., Öztan, Kanuni Müşavirlik, 310, 312; Oğuzman/Seliçi, 42, 44).

(10). Buradaki "oy" dan kasıt, kanuni müşavirin rızasıdır (muvafakatıdır) (11). Medeni Kanunun 379 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan işlemlerden (12) biri, kanuni müşavirin hiç oyuna başvurulmadan veya muvafakat (izin) vermemiş olmasına rağmen yapılırsa, yapılan bu işlem geçersiz olur. Geçersizliğin türü "tek taraflı bağlamazlık" tır (13).

İdare müşavirliğinde; kendisine kanuni müşavir atanan kişinin, malları üzerinde sahip olduğu idare yetkisi kaldırılarak bu yetki kanuni müşavire verilir. Oy müşavirinden farklı olarak idare müşaviri, malların idaresine ilişkin işlemleri, müşavirlik altındaki kişi adına ve hesabına bizzat yapar (14).

Tam müşavirlik ise, oy müşavirliği ve idare müşavirliğinin aynı anda bir arada bulunmasıdır (15). Medeni Kanunda açık olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte, öğreti, her iki müşavirlik türünün aynı olayda birleşebileceğini kabul eder. Bu nedenle, tam müşavirlik "vesayet"e çok yaklaşıp. Aralarındaki fark, tam müşavirlikte vesayetten farklı olarak, müşavirlik altındaki kişinin şahsına özen gösterilmesinin gerekmemesidir.

4- Hukuk Genel Kurulu, (S. Ş.)'nin, vekâlet sözleşmesi ve buna dayanan satış sözleşmesinin yapıldığı tarihte "kendisine kanuni müşavir atanmasını gerektiren bir durumda bulunduğu ve dolayısıyla, bu esnada yapılmış olan sözleşmelerin ve bunların vücut verdikleri tescilin, kanuni müşavirin muvafakati alınmadan yapılmış olmaları nedeniyle geçersiz olacakları" esnasından hareketle, mahalli mahkemenin direnme kararını onaylamıştır.

Halbuki, yukarıda yaptığımız açıklamalardan anlaşılacağı gibi, sadece kanuni müşavir atanmasını gerektiren fiili bir durumun varlığı, kişiyi kendiliğinden

(10) Egger/Çernis, 405; Öztan, Kanuni Müşavirlik, 310-311 Oğuzman/Seliçi, 44.

(11) Tekinay, S. Sulhi, Türk Aile Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 1984, s. 665; Akıntürk, 398; Öztan, Aile, 496; Öztan, Kanuni Müşavirlik, 310; Feyzioglu, 733. Bu nedenle, inceleme konusu Hukuk Genel Kurulu kararında yer alan 1. Hukuk Dairesi kararında ifade edilmiş bulunan, "...M.K.-u'nun 379 ncu maddesinde yer alan müşavirin hukuki görevi ve yetkisi ehliyetli şahsın yapacağı hukuki muamelede mütalâa dermeyer etmek ve rey beyan etmekten ibaret olup kısmi ehliyetli şahsın tasarruflarını önlemek, bunun icra ve ifasına mani olmak yetkisi yoktur." düşüncesi tutarsızdır. Kanuni müşavirin aksi yöndeki iradesine rağmen hukuki işlemin geçerli olarak yapılması mümkün değildir.

(12) Medeni Kanunun 379 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan işlemler şunlardır: Husumet ve sulh, gayrimenkulün alım satımı ve onlar üzerinde rehin ve sair bir ayni hak tesisi, kıymetli evrak alım satımı ve terhini, alelade idare ihtiyaçları hâricinde inşaat, ödünç verme ve alma, sermayeyi almak, kambyo taahhütleri altına girmek, bağışlama, kefalet

(13) Akıntürk, 398; Öztan, Aile, 496.

(14) Egger/Çernis, 395, 415 vd.; Tekinay, Aile, 665; Oğuzman/Seliçi, 42, 44; Öztan, Kanuni Müşavirlik, 317.

(15) Öztan, Kanuni Müşavirlik, 317.

sınırlı ehliyetliler grubuna dahil etmez. Kişi, yargıç kararıyla kendisine bir kanuni müşavir atanıncaya kadar tam ehliyetli demektir. Tam ehliyetli olunca da, Medeni Kanunun 379 uncu maddesinde sayılanlar da dahil olmak üzere, her türlü hukuki işlemi tek başına ve geçerli olarak yapabilir. Geçerli bir şekilde ortaya çıkmış olan bu işlemler, kanuni müşavir atanmasından sonra da geçerliliklerini korurlar. Zira, kanuni müşavir atanmasına ilişkin mahkeme kararı ileriye yönelik sonuçlar doğurur.

Gerçekten, konu, kanuni müşavir atanmasına ilişkin mahkeme kararının geçmişe yürüyüp yürümeyeceği (makalede şamil olup olmayacağı) hususuyla ilgilidir. Acaba, mahkeme tarafından verilen kanuni müşavir atanması kararı, kesinleştiği tarihten itibaren mi, mahkemeye başvurma tarihinden itibaren mi yoksa, karara dayanak teşkil eden olayların ilk ortaya çıktıkları andan itibaren mi etkili olacak, hüküm doğuracaktır. ? Öğretide bu konuya ilişkin herhangi bir tartışma yapılmamıştır. Medeni Kanunumuzda da, gerek kısıtlama (hacir) ve gerekse kanuni müşavir atanmasına ilişkin mahkeme kararının geçmişe yürüyüp yürümeyeceği konusunda hüküm yoktur. Ancak, her ne kadar Medeni Kanunda bu konuyu düzenleyen bir hüküm mevcut değilse de, bizce, kısıtlama ya da kanuni müşavir atanmasına ilişkin mahkeme kararlarının geçmişe yürürlüğü kabul edilemez. Kısıtlanmayı veya kanuni müşavir atanmasını gerektiren olaylar önceki tarihlerde ortaya çıkmış ve mahkeme kararının verildiği ana kadar sürüp gelmiş olsalar da, kural budur.

Bu düşüncüyü destekleyen en önemli hüküm, kısıtlama kararının ilânını düzenleyen Medeni Kanunumuzun 360 ıncı maddesidir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasına göre, kısıtlama kararı, kesinleştikten sonra kısıtlanan şahsın doğduğu ve ikametgâhının bulunduğu yerlerde en az bir hafta süreyle resmen ilân edilir (MK. m. 360/I). Kısıtlama kararının ilân edilmesinin nedeni, kısıtlanan kişinin çıkarı ile toplumun çıkarı arasında bir denge kurma arzusudur. Kısıtlama kararı, hukuki himayeye muhtaç olduğu için, kısıtlanan kişinin çıkarlarını koruma amacına yöneliktir. Kısıtlanan kişi, kısıtlama kararıyla birlikte fiil ehliyetini yitirmiş olduğundan, kısıtlama kararından sonra yapacağı hukuki işlemlerin geçersiz olduğunu her zaman ileri sürebilir. Karşı taraf ise, bu konuda iyiniyet iddiasında dahi bulunamaz. Bu durumun, iş ilişkilerine hâkim olan "hukuk emniyeti" (güvenliği) düşüncesini zedeleyeceği açık bir gerçektir. İşte, söz konusu sakıncayı ortadan kaldırmak amacıyla kısıtlama kararının ilân edilmesi kabul edilmiştir (16).

Medeni Kanunumuzun 360 ıncı maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesine göre, kısıtlama kararının fiil ehliyetini yok eden (fiil ehliyetinin kaybına yol açan) etkisi, iyiniyetli diğer kişiler bakımından ancak kısıtlama kararının ilânı ile ortaya

(16) Egger/Cernis, 238.

çıkar (17). Kısıtlama kararının ilânından önce, iyiniyetli diğer kişilerin kısıtlanan kişiyle yaptıkları hukuki işlemler geçerlidir. Buradaki iyiniyet, Medeni Kanunun 3 üncü maddesi anlamında sübjektif iyiniyettir. Dolayısıyla, kısıtlama kararının varlığını bilmeyen ya da bilmesi gerekmeyen kişiler bu açıdan iyiniyetli sayılırlar. Aksini isbat yükü kısıtlanana aittir. O, karşı tarafın kötüniyetli olduğunu, yani kısıtlama kararının varlığını bildiğini veya bilmesi gerektiğini isbat edecektir (MK. m. 3/I-II). Kısıtlama kararı, hangi nedenle olursa olsun, ilân edilmediği sürece iyiniyetli kişiler için söz konusu olan bu düzenleme etkisini göstermeye devam eder (18). Kısıtlama kararının ilânından sonra ise artık iyiniyet iddiasında bulunamaz. Herkesin kısıtlama kararını bildiği varsayılır (19).

Gerçi Medeni Kanunumuzda bu hususu açık olarak belirten bir hüküm yoktur, ama, aynı esasın kanuni müşavir atanmasında da geçerli olması lâzımdır.

Medeni Kanun, kanuni müşavir atanması konusunda sadece bir madde (MK. m. 379) ayırmıştır (20). Medeni Kanunun 353 üncü maddesinin üçüncü fıkrası, "kanunda hilâfına sarahat olmadıkça vasiye ait hükümler kayyım hakkında da caridir" demektedir, kanuni müşavirden söz etmemektedir. Medeni Kanunun 381 inci maddesinin birinci fıkrası, vasi tayinine ilişkin usulün aynen kayyım atanmasında da geçerli olacağını belirtir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ise, yargıç, gerekli gördüğü takdirde kayyım atanması kararını ilân etmekten vazgeçebilecektir (MK. m. 381/H).

Görüldüğü gibi, Medeni Kanunumuz, kanuni müşavir atanması konusunda yeterli bir düzenlemeye sahip değildir. Bu konuda, Medeni Kanunun vesayeti düzenleyen hükümlerinin kıyas yoluyla uygulanması düşünülebilir (21).

(17) Burada belirtmek istenen husus, ilânın sadece diğer kişiler için önem taşıdığıdır. Bu nedenle ilân yapılmamış bile olsa, kişi, kısıtlama kararıyla birlikte fiil ehliyetini yitirir (bk., Egger/Çernis, 238).

(18) Egger/Çernis, 240.

(19) Egger/Çernis, 241.

(20) Söz konusu maddenin tarihi gelişimi hakkında bilgi için bk., Egger/Çernis, 384-386; Öztan, Kanuni Müşavirlik, 297 vd.. Medeni Kanunun 401 inci maddesi ve 421 inci maddesinin ikinci fıkrası da dolaylı olarak kanuni müşavir atanmasını düzenlerler.

(21) Vesayete ilişkin Medeni Kanun hükümlerinin kıyasen kanuni müşavirlik atanmasına da uygulanmasına gerekçe olarak şunlar gösterilebilir: a) Vesayet, kayyımlik ve müşavirlik'in hepsi de 11. Bab altında düzenlenmiştir. b) Kanuni müşavirliğin düzenlendiği 3. Fasal başlığı, "Vesayet Dairelerinin Müdahale Hakkı" şeklindedir. c) Vesayet hükümleri, niteliğine uygun düştüğü oranda, kayyımlik hakkında da uygulanır (MK. m. 353/III). Kayyımlik ehliyeti kanuni müşavirlik kadar etkilemediği halde ona vesayet hükümleri uygulandığına göre, kanuni müşavirliğe haydi haydi (evleviyetle) uygulanabilmelidir.

Daha önceki açıklamalarımızdan hatırlanacağı üzere, kanuni müşavir, kısıtlanması için gerekli sebepler mevcut olmamakla birlikte çıkarları gereği fiil ehliyetleri kısmen ortadan kaldırılması gereken kişilere atanır (MK. m. 379/I). Bu nedenle, kayımlıktan farklı olarak kendisine kanuni müşavir atanan kişi, belirli bir ölçüde de olsa, fiil ehliyeti açısından kayba uğrar. Bu kayıp, oy müşavirliğinde belirli işlemlere ilişkin olduğu halde, idare müşavirliğinde bütün malvarlığını kapsar. Halbuki kayımlık, fiil ehliyetini bu şekilde etkilemez. Onun için, kanuni müşavirliği tam anlamıyla kayımlık hakkındaki hükümlere tâbi tutmak mümkün değildir (22). Bunun bir sonucu olarak, kayımlı tayinine ilişkin kararı ilân edip etmeme hususunda yargıca takdir hakkı veren Medeni Kanunun 381 inci maddesinin ikinci fıkrası, kanuni müşavir atanmasında uygulanamaz. Çünkü, Medeni Kanunun 360 inci maddesinin konulmasına esas olan "hukuk emniyeti" düşüncesi aynen burada da söz konusudur (23). Dolayısıyla, kanuni müşavir atanmasına ilişkin mahkeme kararlarının mutlaka ilân edilmesi lâzımdır (24). Aksi takdirde, Medeni Kanunun 360 inci maddesinin ikinci fıkrası son cümlesinin bir gereği olarak, kanuni müşavir atanması kararı iyiniyetli diğer kişiler yönünden etkisiz olmalı müşavirlik altındaki kişinin kanuni müşavirinin oyunu almadan yaptığı işlemler geçerli sayılmalıdır (25).

Şu halde, "hukuk emniyetini" sağlamak düşüncesiyle, kesinleştiği tarihten sonra bile bazı hallerde etkili olmayan bir mahkeme kararının geçmişe yürütülebileceğini kabul etmek mümkün değildir. Aksi bir çözüm tarzının benimsenmesi, hukuki hayatta önemi çok büyük olan güven duygusunu zedeleyecektir. Böyle bir durumda fertler, hukuki işlem yapacakları kişilerin "kendilerine kanuni müşavir atanmasını gerektiren bir durumda" bulunup bulunmadıklarını da araştırmak mecburiyetinde kalacaklardır ki, bunun, Medeni Hukuk sistemimize hâkim olan "aksi ispatlanıncaya kadar herkesin tam ehliyetli sayılması ilkesi"ne tamamiyle ters olduğu açıktır. Araştırma yapılmadan gerçekleştirilen hukuki işlemler ise, kanuni müşavir atanmasına ilişkin mahkeme kararının geriye yürürlüğü kabul edildiği takdirde, hep iptal edilebilme tehlikesi taşıyacaklardır. Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi, kanuni müşavir atanmasına (veya

(22) Egger/Çernis, 387-388; Öztan, Kanuni Müşavirlik, 298-299. Velidedeoğlu'na göre, kanuni müşavirlik kayımlığın bir nevi'dir (bk., Velidedeoğlu, 431, 433). Kayımlı mefhumu içine kanuni müşavir de dahildir (bk.s. 435). Ancak, Yazar, kitabının başka bir yerinde, kanuni müşavirliğe "mahdut vesayet" denilebileceğini de belirtmektedir (bk., s. 433). "Hususi vasi terimini kullandığı haller de vardır (bk., s. 437).

(23) Egger/Çernis, 387.

(24) Öztan'a göre, "kanuni müşavir tayininin ilânı mecburi değildir; fakat kişiye kanuni müşavir tayin edildiğinin ilân edilmesinde yarar vardır" (bk., Öztan, Kanuni Müşavirlik, 320).

(25) Öztan, Kanuni Müşavirlik, 320.

kısıtlanmaya) ilişkin mahkeme kararları geçmişe yürümez. Karar, ancak kesinleştiği tarihten sonra meydana gelen olaylar için hüküm ifade eder. Hattâ, kararın ilânından önce, iyiniyetli kişiler açısından yine etkili olamaz (MK. m. 360/II). Kararın geçmişteki bir tarihten, meselâ, müşavir atanmasına yol açan olayın meydana geldiği tarihten itibaren etkili olmasının (hüküm doğurmasının) bizzat mahkeme tarafından kararlaştırılması da mümkün değildir (26).

Hukuk Genel Kurulu'nun çözümü, başka bir noktadan da eleştiriye açık bulunmaktadır. Daha önceki açıklamalarımızda kısaca işaret ettiğimiz gibi, oy müşavirliğinde, Medeni Kanunun 379 uncu maddesinin birinci fıkrasında sayılmış olan işlemlerin geçerli olarak yapılabilmesi kanuni müşavirin oyuna (muvafakatına) bağlıdır. Bu oy açık (sarih) olabileceği gibi, örtülü (zımni) de olabilir. Önce (izin) veya sonradan (icazet) verilmesi de mümkündür. Herhangi bir şekle de tabi değildir. (27). Kanuni müşavirin oyu alınmadan yapılan işlemler geçersiz olur. Geçersizliğin türü "tek taraflı bağlamazlık" tır (28). Yani, sınırlı ehliyetsizlerde olduğu gibi, yapılan hukuki işlemle karşı taraf o anda bağlanırken müşavirlik altındaki kişi bağlanmaz. Hukuki işlemle bağlanmış olan karşı taraf, Medeni Kanunun 394 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiş olan imkândan yararlanabilir (29). Kanuni müşavirden, bizzat belirleyeceği veya yargıca belirlettireceği bir süre içinde icazet verip vermeyeceğini açıklamasını ister. Belirlenen süre içinde kanuni müşavir tarafından icazet verilirse, hukuki işlem, yapıldığı tarihten itibaren müşavirlik altındaki kişi için de bağlayıcılık kazanır. İcazet verilmezse, yapılan işlem karşı taraf yönünden de geçersiz olur. Kanuni müşavirin süreyi susarak geçirmesi icazet vermediğine delâlet eder (30). Hukuk Genel Kurulu, konunun bu yönü üzerinde hiç durmamış, sadece kanuni müşavirin oyunun alınmamış olmasını hukuki işlemin geçersizliği bakımından yeterli saymıştır. Halbuki, Medeni Kanunun 394 üncü maddesinde yer alan imkân kullanılmadığı sürece, hukuki işlem açısından söz konusu olan tek taraflı bağlamazlık hali sürer gider.

Bu konuda göz önünde tutulması gereken diğer bir husus da, işlemin, müşavirlik altındaki kişinin yararına olup olmadığıdır. İşlem müşavirlik altındaki kişinin yararınaysa, geçersizliğin sonradan (karşılıklı borçların yerine getirilme-

(26) Kısıtlama kararının "yenilik doğurucu bir karar" olması da bu sonucu gerekli kılmaktadır. Zira, karar, verildiği tarihten itibaren yeni bir hukuki durum doğurmaktadır; yani, karar tarihine kadar tam ehliyetli olan bir kişi, kararın kesinleşmesinden itibaren kısıtlanmış kişi statüsüne girmektedir. Bu nedenle de geçmişe yürürlü olmamalıdır.

(27) Egger/Çernis, 406. İzinin şekle tâbi olup olmadığı konusunda iki değişik görüş için bk., Öztan, Kanuni Müşavirlik, 311.

(28) Akıntürk, 398; Öztan, Aile, 496.

(29) Eger/Çernis, 406.

(30) Egger/Çernis, 406.

sinden sonra) ileri sürülmesi dürüstlük kuralına aykırı olur (MK. m. 2/II). Yargıç, kararını vermeden önce bu konuyu da araştırmalıdır. Zira, kanuni müşavir atanması ve dolayısıyla fiil ehliyetinin kısıtlanması, sırf kendisine kanuni müşavir atanan kişinin çıkarlarını korumak içindir. Ayrıca, tam ehliyetsizler için bile söz konusu olan bu durum, kanuni müşavirlikte haydi haydi (evleviyetle) geçerli olacaktır (31).

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, Hukuk Genel Kurulu tarafından üstün tutulan düşünce, Medeni Kanunumuzun konuya ilişkin hükümlerine aykırıdır. İlk derece mahkemesi kararı yerine, daire kararının üstün tutulması gerekirdi.

5- Kararda yer almamış olmakla birlikte, kişiye kanuni müşavir atanmasının vekâlet sözleşmesine yapacağı etki üzerinde de durulmalıdır. Borçlar Kanununun 397 nci maddesinin birinci fıkrası, vekâlet sözleşmesinin yapılmasından sonraki bir tarihte, gerek vekilin ve gerekse müvekkilin ehliyetini yitirmesi halinde vekâlet sözleşmesinin sona ereceğini belirtmektedir. Burada söz konusu olan "tam ehliyetsizlik" tir (32). Sınırlı ehliyetlilik veya sınırlı ehliyetsizliğin ortaya çıkması halinde vekâlet sözleşmesinin ne olacağı belirtilmemiştir. Sınırlı ehliyetsizlik durumunda kişiye bir kanuni temsilci atanacağından, vekâlet sözleşmesinin sona ereceği kabul edilmektedir (33). Kanuni müşavir atanması halinde ise, Medeni Kanunun 379 uncu maddesinin birinci fıkrasında sayılan işlemlere ilişkin vekâlet sözleşmesinin devamı kanuni müşavirin muvafakatına bağlıdır (34).

(31) Kanuni müşavir, yapılan hukuki işlem müşavirlik altındaki kişinin yararına olduğu halde haklı bir sebep göstermeksizin icazet vermekten kaçınırsa, müşavirlik altındaki kişi Medeni Kanunun 404 üncü maddesine göre şikâyet yoluna başvurabilir (bk., Egger/Çernis, 407; Öztan Kanuni Müşavirlik, 312).

(32) Tandoğan, H., Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), C. 2, Ankara 1977, s. 435-436.

(33) Tandoğan, 406.

(34) Tandoğan, 436. Kanuni müşavir atandıktan sonra, Medeni Kanununun 379 uncu maddesinin birinci fıkrasında sayılan hukuki işlemlere (meselâ bir taşınmaz satımına) ilişkin vekâlet sözleşmesinin geçerliliği de, kanuni müşavirin iznine bağlıdır. Burada önem taşıyan bir husus, bizzat kanuni müşavirle bu konuya ilişkin bir vekâlet sözleşmesinin yapıp yapılamayacağıdır. Oy müşavirinin, müşavirlik altındaki kişiyi temsil yetkisi yoktur. Ama, müşavirlik altındaki şahıs tarafından kendisine temsil yetkisi verilmesini engelleyen bir hüküm de mevcut değildir. Egger'e göre, müşavirlik altındaki kişi tarafından kanuni müşavire verilecek temsil yetkisi, sadece 379 uncu maddenin ikinci fıkrasında sayılanlar dışındaki işlemlere ilişkin olabilir (bk., Egger/ Çernis, 408). Yani, 379 uncu maddede sayılanlar için kanuni müşavire temsil yetkisi verilemez. Bizce, Medeni Kanunun 379 uncu maddesinde sayılan işlemler için de kanuni müşavire temsil yetkisi verilebilmelidir. Bir kere, kanunda buna engel bir hüküm yoktur. İkincisi, kanuni müşavir, kendisine verilen bu yetkiyi kötüye kullanırsa, Medeni Kanunun 404 üncü maddesine göre şikâyet yoluna başvurulabileceği gibi, verilen temsil yetkisi de her zaman geri alınabilir. Ayrıca, yetkisini kötüye kullanan kanuni müşavirin sorumluluğu da söz konusu olur (MK. m. 436 vd.). Kanuni müşavirin sorumluluğu konusunda bk., Öztan, Kanuni Müşavirlik, 321.

6- Hukuk Genel Kurulunun kararını dayandırdığı ikinci gerekçe, vekilin müvekkilinin talimatına uygun hareket etmek mecburiyetinde olması, vekile verilecek emir ve talimatın geçerliliğinin de kanuni müşavirin oyuna bağlı bulunmasıdır.

Hukuk Genel Kurulu tarafından ileriye sürülmüş olan bu düşünce, tek başına ele alındığı takdirde doğrudur. Zira, daha önce işaret edilmiş olduğu gibi, müvekkile kanuni müşavir atandığı takdirde, Medeni Kanunun 379 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan işlemler açısından vekâlet sözleşmesinin devamı kanuni müşavirin muvafakatına bağlıdır. Vekâlet sözleşmesinin devamına muvafakat edilmişse, yapılacak işlemlere de muvafakat edilmiş olur.

Ancak, Hukuk Genel Kurulunun kararına konu olan olayda, kanuni müşavirin oyunu (muvafakatını) gerektiren bir durum yoktur. Gerek vekâlet sözleşmesi ve gerekse vekâlete dayanılarak yapılan satış sözleşmesi, (S. Ş.)'nin vesayet altına alındığı tarihten dört yıl öncesine aittir (35). Bu nedenle, hem vekâlet ve hem de satış sözleşmesi geçerlidir. Geçmişte ve geçerli olarak yapılmış sözleşmeler için, sonraki tarihlerde atanmış bir kanuni müşavirin oyunun gerekli olduğunu düşünmek isabetli değildir. Çünkü, gerek vasi ve gerekse kayyım atanmasına ilişkin kararlar ileriye yönelik sonuç doğururlar. Geçmişte yapılmış olan işlemlerin geçerliliklerine etki yapmazlar (36).

7- Hukuk Genel Kurulu tarafından, o tarihlerde yapılmış başka bir satış sözleşmesinin mücerret iptal edilmesi olayının da karara dayanak olarak getirilmesi doğru değildir. Genel Kurul kararında, öteki sözleşmenin niçin iptal edildiği belirtilmemiştir. Eğer aynı sebepten dolayı iptal edilmişse, şüphesiz o kararın da tutarsız sayılması gerekecektir.

IV- SONUÇ :

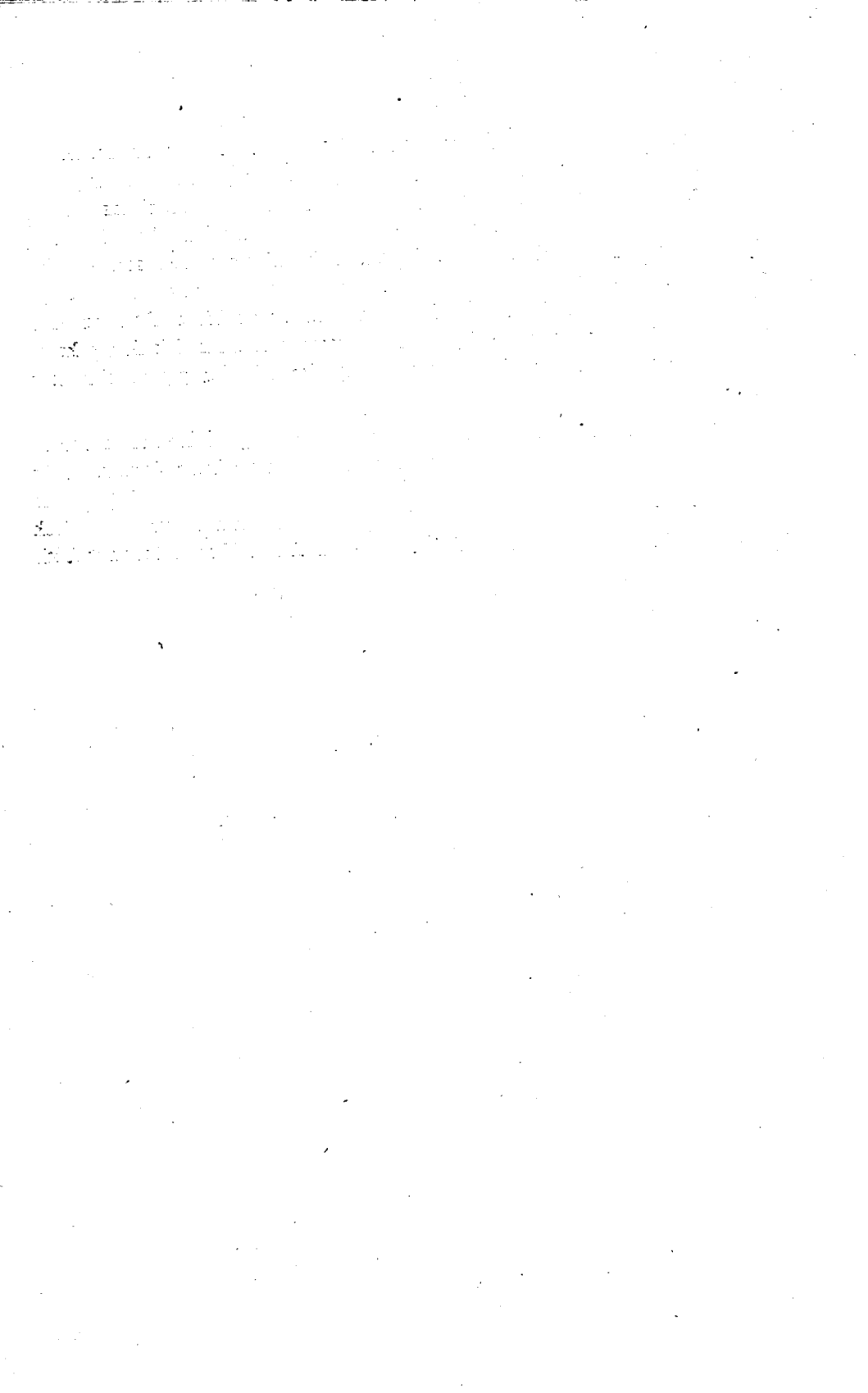
Başlangıçta tam ehliyetli olan kişilerin sonradan sınırlı ehliyetli veya sınırlı, ehliyetsiz durumuna geçebilmeleri için, evli kişilerin oluşturduğu istisna hariçi

-35) Karara göre, (S.Ş.)'nin hiç bir zaman "kendisine kanuni müşavir atanmış kişi" statüsünü kazanmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık, 2.6.1976 tarihli bir kararla vesayet altına alınmıştır. Dolayısıyla, kararlarda, sözleşmenin geçersizliği iddiasının, kişinin sözleşmenin yapıldığı tarihte "kısıtlanmayı gerektiren bir durumda bulunduğu" esasına değil de, "kendisine kanuni müşavir atanması gerekli bir durum da olduğu" esasına dayandırılmasının nedeni de anlaşılmalıdır. Ancak, yukarıda yapılan açıklamalardan da görüldüğü gibi, birinci iddiaya dayanılmış olsaydı da sonuç değişmezdi. Şüphesiz kısıtlamayı gerekli kılan sebeplerden temyiz kudretinin sürekli kaybına yol açan akıl hastalığı hali bunun dışındadır.

(36) Hukuk Genel Kurulunun dayandığı gerekçe doğru kabul edilse bile, söz konusu taşınmaz alıcı tarafından iyiniyetli üçüncü bir kişiye temlik edildiği takdirde, iyiniyetli üçüncü kişi bu taşınmazın mülkiyetini kazanmış olacaktır (MK. m. 931). Medeni Kanunun 638 inci maddesindeki şartlar gerçekleşmiş olmak kaydıyla, bizzat karşı tarafın da mülkiyeti kazanması mümkündür.

mutlaka bir mahkeme kararına ihtiyaç vardır. Bu yönde verilmiş bir mahkeme kararı olmadıkça, karar verilebilmesi için gerekli şartlar ortaya çıksa bile, kişilerin sınırlı ehliyetli ya da sınırlı ehliyetsizler grubuna girmeleri mümkün olmaz. Onlar, yargıç tarafından bir kanuni müşavir tayin edilinceye veya kısıtlama kararı verilinceye kadar tam ehliyetlidirler. Yargıç kararının kesinleşmesinden sonradır ki, tam ehliyetli olmaktan çıkarlar. Mahkeme tarafından verilen karar ise, geleceğe yönelik sonuçlar doğurur. Yani, kişinin, geçmişteki belirli bir tarihten itibaren sınırlı ehliyetliliğine veya sınırlı ehliyetsizliğine karar verilemez. Mahkeme kararının kesinleşmesinden önceki dönemde yapılmış olan işlemler geçerli olmaktan devam eder.

Bu sebeple, sırf o tarihte kanuni müşavir atanmasını gerektiren bir durumda bulunulduğu düşüncesinden hareketle vekâlet sözleşmesi ve buna dayanan satış sözleşmesinin geçersiz olduğunu, dolayısıyla tapu kaydının eski malik (S. Ş.) adına düzeltilmesi gerektiğini kabul eden mahalli mahkeme kararını onaylayan Hukuk Genel Kurulunun 23.11.1984 tarih ve E. 1982/I-828 K. 1984/975 sayılı kararı isabetli değildir.

KISALTMALAR

BK	: Borçlar Kanunu
C	: Cilt
E	: Esas
K	: Karar
m	: Madde
MK	: Medeni Kanun
s	: sayfa
S	: Sayı

YARARLANILAN ESERLER

- AKINTÜRK,-Turgut
ATAAY, Aytekin**
: Aile Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1978
: Şahıslar Hukuku (Birinci Yarım, Giriş Hakiki Şahıslar.)
İstanbul 1978.
- DURAL, Mustafa**
: Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, İstanbul
1977.
- EGGER/ÇERNİS**
: İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Aile Hukuku, Vesayet
3. Kısım, m. 346-396, Ankara 1952.
- FEYZİOĞLU, F. Necmeddin
OĞUZMAN, M. K./SELİÇİ, Ö.**
: Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1978.
: Kişiler Hukuku Dersleri (Gerçek ve Tüzel Kişiler),
3. Baskı' İstanbul 1985.
- ÖZSUNAY, Ergun**
: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, 5. Baskı, İstanbul
1982.
- ÖZTAN, Bilge
ÖZTAN, Bilge**
: Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1983 (Öztan, Aile)
: Kanuni Müşavirlik ve Federal Mahkeme'nin Bu
Konuya İlişkin Görüşü, Ankara Hukuk Fakültesi
Ellinci Yıl Armağanı (1925-1975), C. 1, Ankara
1977, s. vd. (Öztan' Kanuni Müşavirlik).
: Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri) C. 2' Ankara
1977.
- TANDOĞAN, Halûk**
: Medeni Hukuka Giriş Dersleri, 4. Baskı, İstanbul
1984
- TEKİNAY, S. Sulhi**
: Türk Aile Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 1984 (Tekinay,
Aile).
- TEKİNAY, S. Sulhi**
: Türk Medeni Hukuku, C. 2 (Aile Hukuku), 3. Baskı,
İstanbul 1956.
- VELİDEDEOĞLU, H. V.**
: Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), Ankara 1981 (Zevk-
liler, Kişiler).
- ZEVKLİLER, Aydın**
: Medeni Hukuk (Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hu-
kuku - Aile Hukuku), Diyarbakır 1986
- ZEVKLİLER, Aydın**